

ההחלטה על פיתוח מעלה-אדומים עומדת בניגוד גמור לכל שיקול כלכלי-משקי. האזור אינו דרוש לפיתוח התעשייה. אין הוא דרוש לארץ כולה ואין הוא דרוש גם לירושלים עצמה. ... קשה להבין, שמלבד

אלה שלמדו את כל חוכמתם הפוליטית בתקופה שלפני 40 או 30 שנה, שעה שתנאי הסיכסוך הישראלי-ערבי היו שונים לגמרי, יש עוד היום אנשים המאמינים שההכרעה על הגבולות בין

מדינת ישראל ומדינות ערב, תיקבע לפי העובדה שבמקום זה או אחר הושקעו מספר עשרות מיליונים של לירות או דולארים. לפעולות כאלה לא יהיה כל משקל בהכרעה הסופית. ...

מעלה-אדומים - כשלון כלכלי ופוליטי

מאת: יעקב ארנון

להחלטה על פיתוח מעלה-אדומים שני היבטים עיקריים: הן כלכלי והמדיני. יש להניח שהממשלה החליטה בחיוב על פיתוח של האזור עכשיו, על סמך הכרתה שהיתרונות הטמונים בתוכנית זו עולים על החסרונות. במלים אחרות: גם אם מתברר שגורם נזק מסוים בתחום אחד, גדולים היתרונות בתחום השני עד כדי כך, שניתן יהיה להצביע על רווח בחשבון הסופי. כתוצאה מכך אין להתספק בביתן מקוטע על אחד השיקולים ואין ספק שגם אם מתברר שמנקודת-ראות כלכלית אין הצדקה לתוכנית, אין בכך עדיין הוכחה שההחלטה הממשלה הייתה מוטעית. ייתכן שתועלתו של הגורם המדיני היא כה גדולה עד שעלינו לקבל את הנזק והבזבוז הכלכלי שביוזון-נפש, בחינת מחיר שעינינו לשלם עבור הפרס הגדול של הווישג המדיני.

פתח בסביבות-העיר אזור חדש לתעשייה. לא ברור אם בהחלטה זו, ההחלטה לפתח את אזור עטרות, קבעו שיקולים כלכליים טהורים או שאלה היו מעורבים בשיקולים מדיניים של קביעת עובדות בשטח, שלא היה שייך למדינת ישראל לפני 1967. לפי התנאים שקיבלו היוזמים יש להניח שלא התיאוריה הכלכלית לבדה קבעה את ההחלטה הסופית.

מוקדם עדיין לשפוט באיזו מידה הצליח נסיון זה של פיתוח תעשייה בירושלים ובאיזו מידה הוסיף פיתוח זה לאופי הייחודי של הברירה. על-מנת להרחיב את הפעילות התעשייתית היו בפני השלטונות אפילו שרירות שונות. קודם כל אפשר (ורצוי) היה להכות זמן מה לפני כל פעולה נוספת בקנה מידה גדול וללמוד לקח ממה שנעשה עד עכשיו. אבל גם בשביל אלה התושבים שצריך להחליט על המשך הפעולה עכשיו, עמדו אלטרנטיבות שונות:

1. להרחיב את השטח בעטרות;
2. להרחיב את השטחים ברוממה, גבעת שאול ובקמפוס-האוניברסיטה;
3. להרחיב את אזור התעשייה בבית שמש;
4. לפתח אזור חדש בענתות;
5. לפתח אזור חדש במישור מעלה-אדומים.

לדאבוננו לא נערכו בפומבי דיונים אלה. ממה שאפשר ללמוד מן הנתונים הידועים לציבור הרחב ברור שהאפשרות להמשיך את התיעוש באזורים הקיימים, שעדיין אינם מנוצלים, עדיפה בהרבה על פיתוחו של אזור חדש.

אין ספק שפיתוחו של אזור חדש ידרוש השקעות אדירות לתשתית. זמן רב יעבור עד אשר אפשר יהיה לנצל השקעות אלה. ייתכן גם שתעשיות שיהליטו לעבור לאזור ירים אלה ישארו לקוחות קבועים של סוב-סידיה נצחית. דבר זה נכון במיוחד לגבי האזור במישור מעלה-אדומים הנמצא רחוק ממרכז האוכלוסייה. מכל אשר פורסם אין כל רמז למידע סביר המצוי בידי המחליטים והמצביע על חשבון חובי-כלכלי ל"פיתוח אזור זה. יתר על כן, יש סבירות רבה שלאחר השקעה עצומה ישאר האזור, אזור בעייתי מנקודת ראות כלכלית וידרוש גם בעתיד משאבים ריאליים גדולים. כל זה, כמובן, אם אין הכוונה לכך שאזור מעלה אדומים ישאר רק מצבת-זכרון מפוררת לתוכניות גדולות שלא היו מבוססות על צרכי המשק הישראלי.

על כך שהחלטה על פיתוח אזור מעלה אדומים עומדת בניגוד גמור לכל שיקול כלכלי-משקי. האזור אינו דרוש לפיתוח התעשייה. אין הוא דרוש לארץ כולה ואין הוא דרוש גם לירושלים עצמה. ה"עובדה שגם ראש-עיריית-ירושלים, שבג"גד לוי, אינו מסכים להפסקת-מה בפיתוח התעשייה בירושלים לשם הפקת לקחים — מתנגד לתוכנית זאת, מחוקת את הדעה שלא שיקולים כלכליים היו אלה שקבעו את ההחלטה. כאשר ברור בבחירות מוחלטות שאין כל יתרון כלכלי בפיתוח אזור מעלה-אדומים וההנזק הוא בולט מאד, ואף-על-פי-כן מחליטים, בתקופת קיצוצים אכזריים בכל התקציבים הציבוריים, לה"רשש 10 מיליון לירות לפרוייקט זה כבר בעתיד הקרוב, אפשר להניח שלפי דעת המחליטים יש יתרונות רציניים ביותר ב"אספקט הלא-כלכלי. נטפל עתה, איפוא, בחיבת המדיני.

האספקט המדיני

מאז שנת 1967 עומדת ממשלת ישראל בפני בעייה רצינית שהריה בוויכוח באוכ'לוסיה כולה: היש לראות בשטחים ה"מוחזקים על ידנו, כולם או חלקם, חלק אינטגרלי של מדינת-ישראל או פקדון שיש להחזירו לערבים בהסדר הכולל ש"יביא לשלום באזורנו? ברור שכל אלה שאראו את הבעיה מנקודת-הראות הראשונה ניטו להביא לקביעת-עובדות שתכביד על כל משלה שתראה ליותר על שטחים אלה או אחרים. הוויכוח יהיה קשה לא רק בשל השקעת משאבים כלכליים. הוא יהיה ב"ראש ובראשונה קשה בשל כוח-האדם ה"הולך למקומות אלה והמשקיע בהם את זיקר כיתר שיש לו: חיי, או, לפחות, מספר-שנים של חיון. אלה שלא ראו בשטח

חיים המוחזקים חלק אינטגרלי של מדינת ישראל בעתיד, לא התנגדו למדיניות זאת — בחלקם משום שראו צורך להוכיח ל"ערבים ולעולם כולו שהרצון לפשרה טרי-טוריאליית אינו יכול לבוא רק מצד טרי-ראל, ובחלקם מתוך חולשה פוליטית כל-לית שפקדה אותם מול תקיפותם של נציגי ג' ארץ ישראל השלמה.

הקואליציה המזוהה הזאת של אלה, שרצו לקבוע עובדות בשטחים המוחזקים, כדי להביא להחזקתם לנצח, עם אלה שהיו מוכנים לאותן פעולות מטעמים טקטיים — בלבד (לחץ על המנהיגים הערביים לבוא אנוני דברבים), הביאה למספר החלטות לגבי השטחים שהקטינו בצורה משמעותית את הסיכון להגיע להסדר עם הערבים.

טעות רצינית היא לחשוב שהחשדות לגבי כוונותיו של הצד השני בסכסוך קיימת רק אצלנו. חשדות זאת היא הדדית והיא אולי הגורם המקשה יותר מכל דבר אחר להגיע לפשרה מתקבלת על דעתם של שני הצדדים בסכסוך; היא מתחזקת בישראל על-ידי ההכרות הקיצונית של חלק מה"מנהיגים הערביים ועל-ידי גילויים נוספים המראים על רצונם לשלול את קיומה של ישראל. אך היא מתחזקת גם בצד הערבי על-ידי הכרות דומת מהצד הישראלי ועל-ידי קביעת עובדות בשטחים המצביעה על-כך שאנו רואים בשטחים המוחזקים חלק אינטגרלי של ישראל. ההחלטה על מעלה אדומים מבוססת, כנראה, על המח"ש שבה במוחק של 15 ק"מ מרחתה מירושלים נתחיל לפתח אזור תעשייה, נקי בע בכך את גורלו של האזור בחלוקה ה"באה.

קשה להבין, שמלבד אלה שלמדו את כל חוכמתם הפוליטית בתקופה שלפני 40 או 30 שנה, שעה שתנאי הסכסוך הערבי-ישראלי היו שונים לגמרי, יש עוד היום (בשנת 1975) אנשים המאמינים שההכרעה על הגבולות בין מדינת ישראל ומדינות ערב, בהשתתפותן הפעילה של מעצמות העל, תיקבע לפי העובדה שבמקום זה או אחר הושקעו מספר עשרות מיליונים של לירות או אפילו של דולרים. לפעולות כאלה לא יהיה כל משקל בהכרעה הסופית. הן מפריעות היום ע"י העמקת חשדנותו של הצד הערבי, מחזקות אצלו את ההנחה, שאין אנו מעוניינים, ברצינות, בהסדר. הן מתריפות בעיות כלכליות על-ידי הוצאת מיליוני לירות, המקשה על ההנהגה הכל-כלית גם ע"י ההוצאה עצמה וגם מבחינת ה"הוצאת הערה-היתנת על-ידי הוצאת ק"מ

פנים למטרות לא חיוניות. הן מקשות גם על ידידנו המעטים בעולם תרוצים עדיין להאמין שאנו מעוניינים במ"מ רציני ל"הסדר שלום.

לכל הפעולה יש אולי רק צד חיובי אחד אם נפתח את האזור נעשה כוויסוף דבו רציני לטובת המדינה הערבית שתקום ב"חלק זה של ארץ-ישראל. ברור שאין לייח"לאלה שהחליטו מה שהחליטו כוונה כואו ויש להוסיף שלא ברור גם אם פיתוח אזור זה בשביל מדינה ערבית נעשה במ"מ קום הנוכחי. חוץ משיקול מורו זה אין לנו בין מה הביא את הממשלה להחלטה על מעלה-אדומים, וקשה עוד יותר להבין מן הביא את החלק המזוהה בה להצטרף ל"החלטה זאת.